

Konstantīns Zenkins

Mūzikas būtību un saturu parasti uztver kā kaut ko ārpusmuzikālu: to veido jūtas, emocijas, afekti vai citi pasaules fenomeni, ko iespējams attēlot mūzikā. Saskaņā ar šo viedokli, mūzika ir valoda, bet ar ne visai skaidru tās vārdu nozīmi (Eduards Hansliks: *Mūzika nekad nepacelsies līdz runai*).

Pretējs viedoklis sāka veidoties 19. gadsimtā, vienlaikus ar absolūtās mūzikas koncepciju. Pēc Hanslika domām, mūzikas būtība neietver jebkādu saturu, kas būtu atdalāms no tās formas. 19. un 20. gadsimta ievērojamākie muzikologi (ieskaitot Hansu Heinrihu Egebrehtu) un komponisti piekrita šai nostādnei.

Formas un satura identifikācija mūzikā var radīt pretējus secinājumus. No vienas puses, mūziku iespējams izprast kā spēli ar formām, kas nav saistītas ar reālo pasauli. No otras puses, sastopams uzskats, ka mūzikas būtība simbolizē visu ārpusmuzikālo pasauli (Andrejs Belijs: *Mūzika nekad nenolaidīsies līdz runai*).

Loseva darbos izkristalizējās simbolisma teorija. Viņa neoplatoniskās domas pamatā bija jēdziens *eidōs* – ideja, būtība, tēls un forma vienlaicīgi. Šis priekšstats atbilst mākslas dabai kopumā, jo mākslinieciskā ideja vienmēr izpaužas caur vizuāli juteklisko tēlu. Antīkie un viduslaiku filozofi uzskatīja, ka *eidōs* apvieno būtību un formu, un reizē tas tika pretstatīts matērijai (neapstrādātam materiālam).

Losevs uzdod jautājumu, kas ir mūzikas konkrētais saturs (nevis mūsu iztēles rezultāts), un sniedz atbildi: mūzikas būtība ir skaitļi laikā, kas izteikti skaņās (muzikāls *eidōs* ir skanošs skaitlis).

Mūzikas specifika izpaužas tādējādi, ka tās būtība (atšķirībā no citām mākslām) neietver reālās pasaules tēlus, kaut arī ir saistīta ar tiem (īpaši programmatiskos darbos). Bet kāds jēdziens var labāk atspoguļot visu ārpusmuzikālo esamību (to simbolizē pati mūzika), ja tas nav šī mākslas veida saturs (kā literatūrā, glezniecībā, arhitektūrā)?

Iepriekšminētās problēmas risinājumā Losevs atkal balstās uz antīko un viduslaiku epistemoloģiju un izmanto korelatīvus jēdzienus: būtība un enerģija (grieķu *aenergeia*) vai arī vārds, kas apliecina, kā būtību piepildījusi enerģija. Vārds ir būtības izpausme ārējā sfērā, bet ne būtības komponents. Piemēram, programma atspoguļo mūzikas būtību ārpusmuzikālos tēlos.

Mūzika pirms baroka laikmeta bija nešķirama no tās nosaukšanas vārdā (tas varēja atspoguļot poētisko tekstu vai praktisko funkciju). Bet arī kopš baroka līdz postromantismam tīri instrumentālā mūzika tika sacerēta, ņemot vērā ārpusmuzikālo nozīmju kontekstu.

Tāpat Jaunajos laikos mūzikas saikne ar valodu izpaudās spēcīgāk. Tomēr nevaram aizmirst, ka mūzikas elementi nav valodas zīmes ar konkrētu, stingri noteiktu saturu. Katrs mūzikas elements ir pašpietiekams simbols, kas rada virkni mainīgu nozīmju un ietver arī valodas elementu.